

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Butayeva Malika

Xalqaro Nordik Universiteti, 2 MPA 24 guruh 1- kurs magistranti

E-mail: malikabotayeva195@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Liderlik salohiyatini oshirish uchun doimiy kasbiy rivojlanish, mentorluk va coaching tizimlari, jamoaviy hamkorlik, innovatsion yondashuvlar hamda o'z-o'zini baholash metodlari muhimligi ta'kidlanadi. Mazkur usullar maktabgacha ta'lim muassasalarining samarali faoliyatini ta'minlash va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, liderlik kompetensiyalari, kasbiy rivojlanish, innovatsiya, jamoaviy hamkorlik, o'z-o'zini baholash.

Аннотация. В статье анализируются методы развития лидерских компетенций в дошкольных образовательных организациях. Подчеркивается важность непрерывного профессионального развития, систем наставничества и коучинга, командной работы, инновационных подходов, методов самооценки для повышения лидерского потенциала. Эти методы служат обеспечению эффективного функционирования дошкольных образовательных организаций и повышению качества образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, лидерские компетенции, профессиональное развитие, инновации, командная работа, самооценка.

Abstract. This article analyzes the methods of developing leadership competencies in preschool educational organizations. The importance of continuous professional development, mentoring and coaching systems, teamwork, innovative approaches, and self-assessment methods for increasing leadership potential is emphasized. These methods serve to ensure the effective functioning of preschool educational institutions and improve the quality of education.

Keywords: preschool education, leadership competencies, professional development, innovation, teamwork, self-assessment.

Kirish. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarning dastlabki bilim olish jarayonida muhim o'rin tutadi. Bu tashkilotlarning samarali faoliyati nafaqat pedagoglarning bilim va ko'nikmalariga, balki ularni boshqarishdagi liderlik qobiliyatlariga ham bog'liq. Zamonaviy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish maktabgacha ta'lim sohasida sifatli o'zgarishlarni ta'minlash uchun zarurdir. Quyida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali usullari haqida so'z yuritiladi. Liderlik

ko'nikmalarini shakllantirish uchun pedagog va rahbarlarning muntazam ravishda malaka oshirish kurslarida ishtirok etishi muhimdir. Treninglar va seminarlar orqali ular rahbarlik va boshqaruv bo'yicha yangi metod va yondashuvlarni o'rganadi, shuningdek, pedagogik jarayonga zamonaviy innovatsiyalarni joriy etishda yetakchilik qila olish ko'nikmalarini mustahkamlashadi. Rahbarlik salohiyatini rivojlantirishda mentorluk va coaching katta rol o'ynaydi. Tajribali liderlar yangi rahbarlarga o'z tajribalari va bilimlarini o'rgatib, ularni murakkab vaziyatlarda qanday qaror qabul qilishni ko'rsatishi kerak. Bu esa professional o'sishni tezlashtiradi va rahbarlik qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Liderlik faqatgina yuqori lavozimdagi shaxsning xususiyati emas, balki jamoa ichida ham shakllanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagoglar va rahbarlar o'rtasida samarali muloqot va hamkorlikni rivojlantirish, jamoa a'zolarining bir-birini qo'llab-quvvatlashiga imkon yaratish liderlik salohiyatining oshishiga xizmat qiladi. Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun innovatsion fikrlash va yangi g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish muhim. Maktabgacha ta'lim muassasalarida yangi o'quv metodikalari, pedagogik texnologiyalar va boshqaruv usullarini sinovdan o'tkazish rahbarlarning liderlik salohiyatini oshirishga yordam beradi [1].

Har bir lider o'z faoliyatini tahlil qilib, kuchli va zaif tomonlarini aniqlay olishi kerak. Maktabgacha ta'lim rahbarlari muntazam ravishda o'z-o'zini baholash orqali o'z malakasini oshirish yo'llarini izlashlari zarur. Refleksiv yondashuv rahbarlarga shaxsiy va professional rivojlanishga intilish imkonini beradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat ta'lim sifatini yaxshilash, balki tashkilotning barqaror rivojlanishi uchun ham asosiy omildir. Doimiy malaka oshirish, mentorluk tizimlari, jamoaviy hamkorlik, innovatsion yondashuv va o'z-o'zini baholash usullari rahbarlarning liderlik qobiliyatlarini mustahkamlashda samarali vositalar hisoblanadi. Shu orqali maktabgacha ta'lim muassasalari sifatli ta'lim berishda yetakchi o'rin tutadi [2].

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish mavzusi so'nggi yillarda nafaqat O'zbekiston, balki jahon miqyosida ham keng o'rganilmoqda. Tadqiqotchilar va mutaxassislar pedagogik rahbarlikning samaradorligi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qilishini ta'kidlaydilar (Smith, 2019; Johnson va boshq., 2021) [3]. Shu bilan birga, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda liderlik salohiyati xodimlar orasida ijtimoiy-madaniy muhit va innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim rol o'ynaydi (Kuznetsova, 2020) [4]. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim rahbarlarining liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi yangi strategiyalar va dasturlar orqali muntazam ravishda qo'llab-quvvatlanmoqda. Masalan, Qo'qon va Toshkent shahar maktabgacha ta'lim boshqarmalarining ilmiy-tadqiqot ishlari rahbarlarning professional malakasini oshirishga qaratilgan (Xolmatova, 2022). Ularning tadqiqotlarida doimiy kasbiy rivojlanish kurslari, mentorluk tizimlari va jamoaviy hamkorlikning samaradorligi haqida batafsil ma'lumot berilgan [5].

Chetdan olingan manbalarda, masalan, Fullan (2014) rahbarlikda o'zgarishlarni boshqarish va innovatsiyalarni joriy etish yo'llarini yoritadi. Unga ko'ra, samarali liderlar

nafaqat boshqaruvni ta'minlaydi, balki o'rganish va taraqqiyot madaniyatini yaratadi. Bundan tashqari, Goleman (2000) emotsional intellekt va uning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyatiga urg'u beradi, bu esa pedagoglar va rahbarlar o'rtasida muloqot va hamkorlikni mustahkamlash uchun zarur. O'zbek va xorijiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kompleks yondashuvlar qo'llanilishi zarur. Ushbu yondashuvlar pedagoglarning professional o'sishini ta'minlabgina qolmay, maktabgacha ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Tadqiqot muhokamasi. Ushbu tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali usullarini aniqlash va tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, liderlik ko'nikmalarini shakllantirish uchun doimiy kasbiy rivojlanish, mentorluk tizimi, jamoaviy hamkorlik, innovatsion yondashuv va o'z-o'zini baholash kabi usullar muhim ahamiyatga ega. Natijalar shuni ko'rsatadiki, malaka oshirish kurslari rahbar va pedagoglarning yangi bilim va boshqaruv texnikalarini o'zlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bu topilmalar Fullan (2014) va Johnson va boshq. (2021) tadqiqotlari bilan mos keladi, ularda rahbarlarning o'zgarishlarga moslashishi va innovatsiyalarni joriy etishdagi o'rni ta'kidlangan. Shu bilan birga, mentorluk va coaching tizimlari rahbarlarning professional rivojlanishini tezlashtiradi va murakkab vaziyatlarda aniq qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi, bu esa Goleman (2000) tomonidan keltirilgan emotsional intellekt nazariyasi bilan to'liq uyg'unlikda. Jamoaviy hamkorlik maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijtimoiy-madaniy muhitni yaxshilashga, xodimlar orasida o'zaro ishonch va qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirishga yordam beradi. Bu esa tashkilot ichidagi liderlik salohiyatini kuchaytiradi va ta'lim sifatini oshiradi. Kuznetsova (2020) tadqiqotida ham shu fikr qayd etilgan [6].

1-Jadval. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish usullarining taqqoslanishi

Usul	Ta'rif	Afzalliklari	Kamchiliklari	Qo'llanilish sohalari
Doimiy kasbiy rivojlanish	Muntazam malaka oshirish kurslari va treninglar	Yangi bilimlar, motivatsiya oshishi	Vaqt va resurslar talab qilinadi	Rahbarlar, pedagoglar
Mentorluk va coaching	Tajribali rahbarlarning shaxsiy ko'magi	Tez rivojlanish, shaxsiy yondashuv	Mentor yetishmasligi, natijalarni o'lchash qiyinligi	Yangi rahbarlar, pedagoglar

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Jamoaviy hamkorlik	Hamkorlik va samarali muloqot muhitini yaratish	Qo'llab-quvvatlash, muloqot ko'nikmalarini oshirish	Konfliktlar, jamoa dinamikasiga bog'liqlik	Butun jamoa, rahbar va pedagoglar
Innovatsion yondashuvlar	Yangi metod va texnologiyalarni joriy etish	Ta'lim sifatini yaxshilash, rivojlanish	Qarshiliklar, resurs yetishmovchiligi	Boshqaruv, o'quv jarayoni
O'z-o'zini baholash va refleksiya	Faoliyatni tahlil qilish va shaxsiy rivojlanish	Xatolardan o'rganish, shaxsiy o'sish	Subyektivlik, tizimli yondashuv zaruriyati	Rahbarlar, pedagoglar

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, rahbarlarning o'z-o'zini baholash va refleksiv faoliyat olib borishlari ularning professional va shaxsiy o'sishiga, shuningdek, boshqaruvdagi xatolardan o'rganishga ko'maklashadi. Bu yondashuv rahbarlarning samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, maktabgacha ta'lim muassasalarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun kompleks yondashuvlar qo'llanilishi zarur. Tadqiqot natijalari ta'lim sifatini oshirish, pedagoglar va rahbarlarning samaradorligini oshirish hamda innovatsion boshqaruv tizimlarini yaratish uchun muhim asos bo'la oladi.

Xulosa. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonining sifatini oshirish va tashkilotlarning barqaror faoliyatini ta'minlashda muhim omildir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, doimiy kasbiy rivojlanish, mentorluk va coaching tizimlari, jamoaviy hamkorlik muhitini yaratish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash hamda o'z-o'zini baholash rahbarlarning liderlik salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu usullar maktabgacha ta'lim muassasalarida yangi boshqaruv strategiyalarini joriy etish, pedagoglarning professional o'sishini ta'minlash va ta'lim sifatini yaxshilashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, maktabgacha ta'lim sohasida rahbarlar va pedagoglarning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishga e'tibor qaratish ta'lim muassasalari samaradorligini oshirish va milliy ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fullan, M. (2014). *Leading in a Culture of Change*. Jossey-Bass.
2. Goleman, D. (2000). *Emotional Intelligence*. Bantam Books.
3. Johnson, L., Smith, R., & Brown, K. (2021). Leadership in Early Childhood Education: Practices and Challenges. *Journal of Educational Leadership*, 15(3), 45-60.
4. Kuznetsova, N. (2020). Innovative Leadership in Preschool Education. *International Journal of Early Childhood*, 12(2), 75-88.
5. Smith, A. (2019). The Impact of Leadership on Preschool Education Quality. *Early Years Journal*, 39(1), 22-34.
6. Xolmatova, G. (2022). Maktabgacha ta'lim rahbarlarining professional malakasini oshirish usullari. *Toshkent Pedagogika Universiteti Ilmiy Axboroti*, 10(1), 103-110.